

Wojciech Kalinowski*

Festiwal Budo w Toruniu w latach 1994–2016

The BUDO Festival in Toruń from 1994 to 2016

BUDO-Festival in Toruń 1994–2016

Streszczenie: Historia Festiwalu Budo – pokazów sztuk i sportów walki, sięga 1994 r., kiedy to, jako integralna część I Dni Kultury Japońskiej w Toruniu, odbył się I Festiwal Budo. Dni Kultury Japońskiej, a wraz z nimi Festiwal Budo, odbywały się w Toruniu do 2012 r. Po zakończeniu organizacji Dni Kultury Japońskiej, Festiwal Budo odbywał się jeszcze przez 4 lata, do 2016 r.

Popularyzacja i promocja elementu kultury japońskiej, jakim są sztuki walki, stała się jednym z dwóch głównych celów organizacji Festiwalu Budo w Toruniu. Drugim celem był element edukacyjny, w którym chodziło o pokazywanie kontekstu kulturowego, historii sztuk walki, korzyści płynących z ich trenowania i obowiązujących w nich zasad.

Pokazy przyciągały zwalców i pasjonatów tematu, jak również osoby chcące po prostu obejrzeć ciekawe widowisko. Wielu z nich wracało na kolejne Festiwale, a byli też tacy, którzy po bliższym poznaniu danej sztuki walki trafiali na treningi do klubów. W ramach wszystkich edycji

* Wojciech Kalinowski, 1963 r. – pasjonat i popularyzator historii, kultury Japonii i japońskich sztuk walki. Historyk, nauczyciel wychowania fizycznego i trener judo. Założyciel Uczniowskiego Klubu Sportowego „Ippon” oraz Stowarzyszenia Japan Promotion. Organizator Dni Kultury Japońskiej i Festiwalu Budo w Toruniu. ORCID ID 0009-0007-4522-5181.

Festiwalu Budo z możliwości promocji i prezentacji swoich umiejętności skorzystało 30 klubów sztuk i sportów walki.

Abstract: The history of the Budo Festival – martial arts and combat sports demonstrations – dates back to 1994, when, as an integral part of the First Days of Japanese Culture in Toruń, the First Budo Festival was held. The Days of Japanese Culture, and with them the Budo Festival, were held in Toruń until 2012. After the Days of Japanese Culture were no longer organised, the Budo Festival was held for four more years, until 2016.

Popularisation and promotion of the martial arts element of Japanese culture became one of the two main objectives of organising the Budo Festival in Toruń. The second objective was the educational element, which involved showing the cultural context, the history of martial arts, the benefits of training them and the rules that apply to them.

The shows attracted experts and enthusiasts of the subject, as well as people simply wanting to watch an interesting spectacle. Many of them returned for subsequent Festivals, and there were also those who, having become more familiar with a particular martial art, found themselves training in clubs. During all editions of the Budo Festival, 30 martial arts and combat sports clubs took advantage of the opportunity to promote and present their skills.

Zusammenfassung: Die Geschichte des Budo-Festivals – Vorführungen von Kampfkünsten und Kampfsportarten – reicht bis ins Jahr 1994 zurück, als das 1. Budo-Festival als integraler Teil der 1. japanischen Kulturtage in Toruń stattfand. Bis 2012 fanden in Toruń die japanischen Kulturtage und in deren Rahmen das Budo-Festival statt. Nach dem die japanischen Kulturtage nicht mehr ausgetragen wurden, fand das Budo-Festival noch weitere vier Jahre lang bis 2016 statt.

Die Popularisierung und Förderung eines Elements der japanischen Kultur und zwar der Kampfkünste, ist zu einem der zwei Hauptziele der Organisation des Budo-Festivals in Toruń geworden. Das zweite Ziel war das Bildungselement, bei dem es darum ging, den kulturellen

Kontext, die Geschichte der Kampfkünste, Nutzen von deren Training und von darin geltenden Regeln aufzuzeigen.

Die Shows zogen Experten und Liebhaber des Themas an, aber auch Menschen, die einfach nur ein interessantes Spektakel sehen wollten. Viele von ihnen kamen zu späteren Festivals wieder, und es gab auch solche, die, nachdem sie mehr über eine bestimmte Kampfkunst gelernt hatten, Trainingsclubs aufsuchten. Bei allen Ausgaben des Budo-Festivals nutzten 30 Klubs der Kampfkünste und Kampfsportarten die Gelegenheit, ihr Können zu fördern und zu präsentieren.

Słowa kluczowe: Festiwal Budo, Sztuki walki, Kultura, Pokazy walk

Keywords: Budo Festival, Martial arts, Culture, Martial arts demonstrations

Schlüsselwörter: Budo-Festival, Kampfkünste, Kultur, Kampfshows

Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie historii zjawiska społeczno-kulturalnego, jakim przez lata funkcjonowania stał się Festiwal Budo w Toruniu. Historia Festiwalu Budo – pokazów sztuk i sportów walki w Toruniu – sięga 1994 r., kiedy to, jako integralna część I Dni Kultury Japońskiej w Toruniu, odbył się I Festiwal Budo. Dni Kultury Japońskiej, a wraz z nimi Festiwal Budo, odbywały się w Toruniu do 2012 r. Po zakończeniu organizacji Dni Kultury Japońskiej Festiwal Budo odbywał się jeszcze przez 4 lata, do 2016 r. Był on jedynym w regionie kujawsko-pomorskim i drugim w Polsce cyklicznym wydarzeniem promującym sztuki i sporty walki, jako nieodłączny element kultury Japonii. Podobne wydarzenia odbywają się okazjonalnie w różnych miastach Polski, nie mają one jednak charakteru cyklicznego. Nie wpisują się tym samym na stałe w kalendarz imprez kulturalnych danego miasta, jak to było w przypadku Torunia.

W Japonii tradycyjny sport jest ściśle związany z kulturą i religią tego kraju. Dzieje się tak między innymi dlatego, że w tradycji japońskiej

kondycja fizyczna jest nierozzerwalnie związana z równowagą psychiczną człowieka. Stąd cechą charakterystyczną sztuk walki jest wpisane w nie dążenie do harmonii ciała i umysłu.

Popularyzacja i promocja elementu kultury japońskiej, jakim są sztuki walki, stała się jednym z dwóch głównych celów organizacji Festiwalu Budo w Toruniu. Drugim celem był element edukacyjny, w którym chodziło o pokazywanie kontekstu kulturowego, historii sztuk walki, korzyści płynących z ich trenowania i obowiązujących w nich zasad.

1. Geneza Festiwalu Budo

Zainteresowanie szeroko rozumianą kulturą japońską jest w Polsce obecne od wielu lat. Ośrodki naukowe, Ambasada Japonii czy Centrum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha w Krakowie odgrywają ogromną rolę w promowaniu kultury japońskiej poprzez organizację Dni Kultury Japońskiej lub Dni Japonii, koncertów, wystaw i warsztatów.

Obok tych dużych ośrodków ważną rolę w promocji kultury Japonii odgrywały już od przełomu lat 80. i 90. lokalne kluby, stowarzyszenia czy osoby prywatne. Jednym z nich był i jest ośrodek w Namysławowie, gdzie już w latach 80. pasjonaci japońskich sztuk walki, szczególnie ken-jutsu, postanowili założyć klub, a w ramach jego działalności oprócz sztuk walki, promować tradycyjną kulturę Japonii.

Pod koniec lat 80. swoją działalność na rzecz promocji kultury Japonii rozpoczął pasjonat historii, kultury i sztuk walki Japonii, judoka sekcji akademickiej UMK w Toruniu, założyciel Uczniowskiego Klubu Sportowego „Ippon”, i późniejszy współpracownik prof. Romana Stanisława Ingardena, Wojciech Kalinowski.

Pomysł organizowania pokazów japońskich sztuk walki narodził się w 1990 r., kiedy to Wojciech Kalinowski, późniejszy organizator Dni Kultury Japońskiej i Festiwalu Budo, postanowił pokazać szerszej publiczności nie tylko stronę sportową wiążącą się z japońskimi sztukami walki.

W 1993 r. współpracę z Pracownią Języka i Kultury Japońskiej UMK rozpoczął lektor i judoka Hideki Sato, który wraz z wielkim miłośnikiem kultury Japonii, prof. Romanem Stanisławem Ingardenem,

fizykiem i twórcą toruńskiej japonistyki, zainicjowali w 1994 r. organizację Dni Kultury Japońskiej w Toruniu. Propozycja zakończenia Dni Kultury Japońskiej Festiwalem Budo – pokazami japońskich sztuk walki – wyszła od Wojciecha Kalinowskiego. Głównym założeniem było pokazanie nieodłącznego elementu kultury japońskiej, jakim są sztuki walki. Organizatorom zależało na dwóch aspektach:

1. Edukacyjnym – pokazanie źródeł, z których się wywodzą oraz historii poszczególnych sztuk walki, ich celów oraz walorów, jakie niosą dla ciała i ducha. Pokazom poszczególnych szkół towarzyszył komentarz organizatora lub trenera, którzy opowiadali o historii danej szkoły, zasadach walki, obowiązującym stroju i etykiecie na tatami – macie. Swoje zamiłowanie do sztuk walki i umiejętności prezentowały osoby o bardzo szerokiej rozpiętości wiekowej. Od dzieci po seniorów, co pokazywało, że sztuki walki są dla każdego, a dążenie do harmonii ciała i umysłu jest możliwe w każdym wieku.
2. Promocyjnym – promocja sztuk walki poprzez pokazanie ich różnorodności oraz szerokich możliwości trenowania w toruńskich klubach. Chodziło o podkreślenie, że sztuki walki nie są „niszowe” oraz pokazanie, jak wiele osób w naszym mieście i regionie aktywnie zajmuje się ich trenowaniem. Kolejne edycje otwierały klubom sztuk i sportów walki możliwość na darmową prezentację i promocję.

Podczas I Dni Kultury Japońskiej w 1994 r. swoje umiejętności zaprezentowali przedstawiciele kendo i iaido z Japonii, którzy w tym czasie gościli na AWF w Warszawie i w Polskim Związku Kendo w Łodzi: Iwao Hanaki i Kenichi Nakao. Judocy z UMK i UKS „Ippon” oraz aikidocy z Klubu Aikido Nishio pokazali toruńskiej publiczności, że nie tylko w Japonii można trenować sztuki walki.

Już od pierwszej edycji do udziału w Festiwalu Budo zachęcała lokalna prasa. W dzienniku „Nowości” pisano: „Od godz.16.00 w Sali Mieszczańskiej toruńskiego ratusza rozpoczną się pokazy tradycyjnych sztuk walki. Swe możliwości zaprezentują mistrzowie aikido, judo, iaido”¹.

¹ W. Schulz, *Ninja w Ratuszu*, „Dziennik Nowości”, 19.05.1994.

W 1996 r. trzecia edycja Festiwal Budo została przygotowana 18 października w Auli Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Tradycyjne japońskie sztuki walki, judo, karate shotokan i kyokushin, aikido, kyudo wzbogacone zostały o pokaz tame-shiway w wykonaniu gościa z Japonii. Pokazy sztuk walki cieszyły się coraz większym zainteresowaniem prasy, która o III Festiwalu Budo pisała tak:

Dni Kultury Japońskiej i kończący je Festiwal Budo w roku 1996 będą wyjątkowe z kilku powodów, przede wszystkim otwarcia Pracowni Języka Japońskiego z udziałem wybitnych polskich japonistów prof. Jolanty Tubielewicz i prof. Mikołaja Melanowicza. W festiwalowych pokazach udział zapowiedzieli również goście z Japonii reprezentujący karate i kyudo. Oficjalnie otwarcie Pracowni Języka i Kultury Japońskiej na Wydziale Humanistycznym odbędzie się 17 X w ramach Dni Kultury Japońskiej, a pokaz japońskich sztuk walki (19 X, godz. 15, Aula UMK)².

Ta forma promocji kultury japońskiej przypadła do gustu zarówno widzom, jak i zawodnikom prezentującym swoje umiejętności. Stało się to impulsem do wprowadzenia pokazów sztuk walki już oficjalnie pod nazwą Festiwal Budo jako stałego elementu programu Dni Kultury Japońskiej w Toruniu. Początkowo podczas Festiwalu odbywały się pokazy tylko japońskich sztuk walki. Z czasem, w odpowiedzi na sygnały napływające do organizatora, program został rozszerzony o sporty walki oraz sztuki walki, które nie wywodziły się z Kraju Kwitnącej Wiśni. Podczas czwartej edycji Festiwalu w 1997 r. do pokazów japońskich sztuk walki, po raz pierwszy został dołączony pokaz chińskiej sztuki walki kung-fu. Pierwszym sportem walki, który wszedł do programu Festiwalu Budo, był boks. Nastąpiło to w 2007 r. Przez lata festiwalowych pokazów publiczność miała okazję zobaczyć pokazy: judo, aikido, karate-do, kendo, ken-jutsu, iaido, kyudo, ju-jutsu (jitsu), kempo, goshin-jutsu, boks, szermierki, zapasów, capoeiry, kick-boxingu, K1, muay thai, fechtunku i kobudo: sai, nunchaku, boken, bo i jo-do.

Na przestrzeni lat festiwalowe pokazy odbywały się w różnych miejscach Torunia (Szkoła Podstawowa nr 28, Klub Od Nowa, Aula UMK, Sala Mieszczańska i dziedziniec Ratusza Staromiejskiego), aż w roku

² „Głos Uczelni”, 8, 1996, s. 10.

2009 trafiły do Amfiteatru Muzeum Etnograficznego, który okazał się najbardziej przyjaznym miejscem zarówno dla zawodników, z racji obszernej sceny, jak i widzów mogących obserwować pokazy, siedząc w przestronnym amfiteatrze.

Organizator docierał z pokazami również do tych, którzy sami na festiwal przyjść nie mogli. Trenujący judo, aikido i karate przygotowali pokazy dla małych pacjentów Wojewódzkiego Szpitala Dziecięcego w Toruniu (5-krotnie) oraz pacjentów Hospicjum „Światło” w Toruniu. Jak się okazuje, tego typu bodźce mają ogromne znaczenie terapeutyczne i odgrywają rolę w procesie wybudzania pacjentów w śpiączkach.

Pokazy sztuk i sportów walki, niezależnie od miejsca, w którym się odbywały, przyciągały zarówno znawców czy pasjonatów tematu, jak również osoby chcące po prostu obejrzeć ciekawe widowisko, w czasie którego mogli obejrzeć sztuki i sporty walki w pigułce, w jednym miejscu i czasie. Wielu z nich wracało na kolejne Festiwale, a byli też tacy, którzy po bliższym poznaniu danej sztuki walki trafiali na treningi do klubów.

W ramach wszystkich edycji Festiwalu Budo z możliwości prezentacji swoich umiejętności skorzystało 30 klubów sztuk i sportów walki z Torunia, Bydgoszczy i Brodnicy oraz przedstawiciele Grupy Rekonstrukcji Historycznej z pokazem fechtunku.

Jako imprezy towarzyszące festiwalowi odbywały się Akademickie Turnieje Judo i Mistrzostwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Karate WKF (World Karate Federation – Shotokan), Mistrzostwa Polski Północnej w Karate Kyokushin, których organizatorami byli: judo – SWFiS UMK, UKS „Ippon” i Japan Promotion, a karate – Toruński Klub Karate-do „Ronin” i Bydgoska Szkoła Karate Kyokushin.

Po zakończeniu organizacji Dni Kultury Japońskiej w 2012 r. sam Festiwal Budo odbywał się jeszcze do 2016 r. Wszystkie edycje Festiwalu Budo w Toruniu objęte były patronatem Ambasady Japonii w Polsce. Dziennik „Nowości” obejmował imprezę patronatem medialnym.

Ostatnia jubileuszowa XX edycja Festiwalu Budo odbyła się 5 czerwca 2016 r. na scenie amfiteatru w Muzeum Etnograficznym w Toruniu. Gościem specjalnym był mistrz olimpijski z Atlanty (1996) Paweł Nastula, który 4 czerwca przeprowadził w ramach Festiwalu Budo

seminarium (treningi) dla początkujących i zaawansowanych judoków z klubów judo województwa kujawsko-pomorskiego.

XX Festiwal Budo wszedł do programu obchodów 70-lecia Akademickiego Związku Sportowego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (AZS UMK) razem z innymi wydarzeniami sportowymi m.in. „Plażą Gotyku” i Turniejem Kopernikańskim w siatkówce oraz otwarciem nowej przystani wioślarskiej AZS UMK i regatami wioślarskimi.

Pod nazwą Festiwal Budo w Toruniu odbyło się łącznie 20 edycji pokazów sztuk i sportów walki. W latach 1994–2016 Festiwal Budo, jak i Dni Kultury Japońskiej (1994–2012) nie odbyły się trzykrotnie (1998, 2000 i 2002). Przyczyną z jednej strony był brak środków finansowych (całość finansowania była pozyskiwana przez organizatora od sponsorów), a z drugiej – brak chętnych osób, które społecznie byłyby gotowe pomóc przy organizacji imprezy. Te dwa elementy stały się główną przyczyną zakończenia organizacji Festiwalu przez Wojciecha Kalinowskiego. Początkowo wydawało się, że znajdą się następcy gotowi kontynuować tę inicjatywę. Po kolejnych spotkaniach, podczas których omawiane były zasady działania i dotychczasowej organizacji zarówno Dni Kultury Japońskiej, jak i Festiwalu Budo, zapal potencjalnych następców spadał. Wszystkich zniechęcał brak finansowego wsparcia ze strony miasta, konieczność samodzielnego pozyskiwania finansowania, duży zakres działań logistycznych i brak możliwości czerpania korzyści finansowych z organizowanego przedsięwzięcia. Finalnie, od 2016 r. nie znalazł się nikt gotowy podjąć się wyzwania organizacji tej imprezy.

2. Sztuki i sporty walki prezentowane na Festiwalu Budo

Kluczem do zrozumienia istoty sztuk walki jest japońskie słowo *do* oznaczające „drogę”. Pospolite w języku polskim słowo „droga” ma w kulturze japońskiej głębokie znaczenie, zarówno fizyczne, jak i duchowe. *Do* lub *michi* może oznaczać oczywiście zwykłą drogę, po której jeżdżą samochody, tudzież chodzą ludzie, ale w rozumieniu przenośnym oznacza dążenie do doskonałości, drogę życia, ideę przewodzącą całemu istnieniu, nadającą mu sens, sposób na życie. Pojęcie to ma

starożytny rodowód. Pojawiło się po raz pierwszy w *Kronice japońskiej*, Nihon shoki (720 r.), a powszechnie używane było już w okresie Heian (794–1185). Do Japonii przybyło z Indii poprzez Chiny jako termin buddyjski, który stosowany był w znaczeniu „droga buddyzmu”³.

Obok głównego znaczenia terminu „droga” wyróżnić można drugi obszar znaczeniowy, który pozostaje jednak w jakimś związku semantycznym z „drogą buddów”, mianowicie „droga sztuki” – *geido*. W kulturze japońskiej znanych jest wiele takich „dróg”, na przykład *chado* – droga herbaty; *judo* – czyli dosłownie „droga łagodności”; *kendo* – droga miecza; *bushido* – droga wojownika; *kyudo* – łucznictwo, czyli „droga łuku”; *kado* – „droga kwiatów”, czyli sztuka układania kwiatów znana jako ikebana; *kodo* – „droga zapachów”, czyli sztuka komponowania kadzideł. Wymienione powyżej „drogi” dotyczą zarówno sztuki, jak i umiejętności, a związane są z określoną filozofią, technikami, literaturą oraz kulturą. Bliższe są studiowaniu jakiejś umiejętności w zachodnim znaczeniu niż uprawianiu sztuki czy jakiejś dyscypliny sportowej. Przywiązuje się wagę do czynności przygotowawczych, ścisłego przestrzegania reguł i etykiety oraz szerokiej wiedzy na jej temat⁴.

Termin Budo wywodzi się z *Bushido*, czyli samurajskiego kodeksu etycznego preferującego takie wartości, jak: honor, lojalność, obowiązek i posłuszeństwo. Kondycja fizyczna jest nierozzerwalnie związana z równowagą psychiczną człowieka. Stąd cechą charakterystyczną sztuk walki jest wpisane w nie dążenie do harmonii ciała i umysłu. Stawanie się lepszym *budoką* (zawodnikiem praktykującym drogi sztuki walki) wymaga pracy nie tylko nad własnymi słabościami, lecz także nad rozwijaniem tego, co w nas dobre, dla harmonijnego rozwoju. Droga *Budo* otwarta jest dla każdego, bez względu na wiek. By jednak na nią wejść, trzeba od początku przestrzegać reguł ustalonych przez wielkich mistrzów, takich jak: pokora, szacunek dla ludzi i pracy, samodyscyplina oraz ciężki trening.

Obecnie japońskie słowa *Bujutsu* i *Budo* są używane zamiennie na określenie szerokiego zakresu umiejętności sztuk walki, od walki bez broni po dzierżenie narzędzi przypominających miecz lub włócznię.

³ J. Zakrzewska, *Japońskie rozumienie pojęcia drogi*, „Torii”, nr 37, 06.2018, s. 12.

⁴ Ibidem.

Podstawową różnicą pomiędzy sztuką a sportem walki jest cel, w jakim je uprawiamy. Sztuki walki służą przede wszystkim nauce panowania nad ciałem i są nastawione na samodoskonalenie. Kluczowe jest tu połączenie rozwoju fizycznego z duchowym. Sztuki walki pozwalają oczyścić umysł z negatywnych emocji, zbudować dyscyplinę i wytrwałość oraz poprawić stan zdrowia ciała i ducha. Cechy niezbędne do opanowania w stopniu mistrzowskim techniki, to między innymi cierpliwość oraz pokora.

W sztukach walki bezpośrednia rywalizacja z przeciwnikiem należy do rzadkości i zawsze ma charakter rozwojowy. Ogromne znaczenie ma tu wpływ kultury i tradycji państw, z których się wywodzą. Sztuki walki mają swoją etykietę, zespół zasad i zachowania obowiązującego w sali ćwiczeń, zwanej japońskiego *Dojo*.

Sztuki walki ubrane w ramy rywalizacji stają się sportami walki. Rywalizacja sportowa w zasadzie wypacza ideę doskonalenia się według japońskiego rozumienia *Do* – „drogi”. Medale, punkty, tytuły i klasyfikacje nie mają nic wspólnego z istotą drogi – *Do*. Sztuka walki bez elementu *Do* jest tylko wymierną stroną sprawności fizycznej nastawionej na sukces sportowy.

Podczas wszystkich edycji Festiwalu Budo swoje umiejętności prezentowali przedstawiciele aikido, judo, karate, kendo.

Nazwę **aikido** można przetłumaczyć jako „droga harmonii”. Pierwsze wzmianki o aikido pochodzą z IX wieku. Za twórcę aikido uznawany jest Morihei Ueshiba (1883–1969). Filozofią aikido jest zjednoczenie umysłu, ciała i wewnętrznej siły KI. Zasadą aikido jest brak agresji, a przez to nieistnienie ataku, a skupienie na obronie. Agresor jest tu traktowany jako partner w dialogu, a nie przeciwnik. Główną zasadą jest „dać, aby wygrać”.

Pozwól przeciwnikowi iść tam, gdzie chce – zmień mu drogę, jeśli tego pragnie, a potem pozwól mu upaść tam, gdzie chce. Wygrana lub przegrana nie jest prawdziwym budo. Prawdziwe budo nie zna porażki. Nigdy nie przegrywać oznacza nigdy nie walczyć. [...] Prawdziwy wojownik jest niezwyciężony, ponieważ on lub ona z nikim nie walczą. Porażka oznacza klęskę umysłu, zamyka się w sobie⁵.

⁵ Ibidem, s. 32.

Aikidoka porusza się kolistymi ruchami, dopasowując się do ruchów przeciwnika, wykorzystując je na swoją korzyść. Strój aikidoki charakteryzuje się szerokimi spodniami – *hakama*, założonymi na judogę. Nie wszyscy Japończycy byli samurajami, nie każdemu wolno było nosić i/lub używać broni (*katana*). Opracowano więc system obrony za pomocą kija – *bo*. Ćwiczeniem tej sztuki zajmują się najczęściej zawodnicy z innych dyscyplin sztuk walki: kendo czy iaido.

Drugą sztuką walki obecną od początku na Festiwalu Budo było judo.

Judo wywodzi się z ju-jutsu, systemu walki wręcz samurajów. Oznacza „łagodną drogę” lub „drogę zwinności”. Główną ideą judo jest zdanie „ustąp, aby zwyciężyć” – czyli wykorzystaj siłę przeciwnika.

Za twórcę judo uznaje się prof. Jigoro Kano, który odczuwał

[...] potrzebę wprowadzenia nowej jakości na grunt Budo. [...] Kano otworzył szkołę, w której rozpoczął nauczanie stylu nazwanego Judo. Pewne novum stanowiła tu druga część identyfikatora „do”. [...] Nazwa Judo miała odzwierciedlać kultywowanie tradycji Budo z jednej strony i nowoczesność dostosowaną do panującego w Japonii otwarcia na przenikające się nowe prądy społeczne, polityczne i kulturowe – z drugiej⁶.

W judo, podobnie jak w większości dyscyplin budo, mamy do czynienia z systemem określającym stopień zaawansowania ćwiczących – *kyu* i *dan*. Zgodnie z posiadanym stopniem judoka nosi pas odpowiedniego koloru (od białego do czarnego).

Dzięki staraniom J. Kano judo wprowadzono w Japonii do programu nauczania w szkołach, uniwersytetach, policji i wojsku. Współczesne judo jest ściśle ograniczone przepisami opartymi na starych japońskich zasadach walki wręcz. Jest ono dyscypliną sportową, która weszła do programu Igrzysk Olimpijskich od 1964 r.

Karate to trzecia japońska sztuka walki, na stałe goszcząca na festiwalowych pokazach w Toruniu.

Karate-do – „droga pustej ręki, dłoni”. Celem jest „stać się lepszym, bardziej wartościowym”. Karate wywodzi się z Okinawy, gdzie

⁶ R. Ruszniak, R. Zieniawa, *Judo. Pomost pomiędzy tradycją i współczesnością*, Gdańsk 2003, s. 13–14.

pierwotnie nazywane było „Okinawa-te”. Za twórcę sztuki walki karate uważa się Gichina Funakoshi (1868–1957), który swoją szkołę/styl nazwał *Shotokan*.

Karate z czasem dzieliło się, a kolejni mistrzowie tworzyli własne szkoły. Obecnie karate podzielone jest na ponad 200 różnych szkół i szkółek na świecie. Główne dwie największe szkoły/style karate to *Shotokan* i *Kyokushin*, założony przez ucznia Funakoshiego, Matsutasu Oyamę.

Karate jest dyscypliną sportową, w której głównymi konkurencjami są walka (*kumite*) i formy (*kata*). Z karate związana jest też konkurencja tameshiwara – rozbijanie, łamanie różnych twardych materiałów dłonią, łokciem, głową lub nogą. Umiejętności związane z tamashiwara są odpowiednie dla odpowiednio wytrenowanych budoków, gdyż grozi to groźną kontuzją⁷. Od Igrzysk Olimpijskich w Tokio 2020 r. karate stało się dyscypliną olimpijską.

W opisanych wyżej sztukach używa się dodatkowych atrybutów i narzędzi tylko w ramach treningów i pokazów. W przypadku kolejnych sztuk i sportów walki, jakie przedstawię, stanowią one główny element. Pierwsza, to „sztuka miecza” – **ken-jutsu**. Japoński miecz jest nierozdzielnie związany z *bushido* i historią Japonii. Tradycyjnie uważany był za „duszę wojownika”, przypisywane mu były boskie przymioty i niezwykła siła. Z tego powodu ken-jutsu stało się jedną z najbardziej szanowanych sztuk walki. Samuraj wysokiej rangi zawsze chodził z mieczem u boku i przedkładał ken-jutsu nad inne sztuki wojenne. Ta sztuka walki została stworzona w połowie XIV w., a za jej prekursorów uznaje się Orsiego i Jiou. Dziś, gdy walka na miecze nie ma praktycznego znaczenia, ken-jutsu zostało zastąpione przez kendo.

Powstanie koncepcji walki **kendo** („drogi miecza”) w obecnym kształcie, czyli z wykorzystaniem bambusowego miecza (cztery listwy bambusowe połączone skórą), zwanego *shinai*, datuje się na połowę XVIII w. Kendo przyświeca następująca myśl: „Poprzez trening z mieczem (*ken*, *shinai*, *boken*) kształtujemy człowieka. Miejsca dozwolone do atakowania chronione są przez ochraniacze wzorowane na zbroi samurajskiej.

⁷ P. Lewis, *Sztuki walki Wschodu*, Poznań 1998, s. 24.

Na Festiwalu Budo obecne były również pokazy **jodo**, w którym trenujący operuje kijem. Jodo łączy najważniejsze technik ken-jutsu (sztuki miecza), so-jutsu (sztuki włóczni) oraz naginata-jutsu (sztuki halabardy).

Inną odmianą japońskiej szermierki jest **iaido**, japońska sztuka dobywania miecza zwanego katana. Iaido jest sztuką przewidywania ataku przeciwnika, obrony i przeprowadzenia własnego kontrataku⁸. W sztuce tej nie chodzi tylko o skuteczne odparcie akcji przeciwnika, ale „chwycenie pochwy miecza”, a więc działanie mające na celu zachowanie po-koju bez konieczności dobywania broni.

Obok miecza i kija, w japońskich sztukach walki ogromne znaczenia ma łuk. **kyudo**, czyli japońskie łucznictwo, które znalazło swoje miejsce na Festiwalu Budo. Było ono pierwszą japońską sztuką walki, która z czasem stała się również sportem z określonymi zasadami opartymi na tradycji.

Łuk odgrywał znaczącą rolę w japońskich działaniach wojennych, a sztuka kyujutsu została rozwinięta jako zestaw technik doskonalących walkę z użyciem łuku i strzały.⁹

Festiwal Budo w Toruniu stał się również areną pokazów sztuk walki **kobudo**, wykorzystujących inne narzędzia. Pierwsze z nich, to **sai**, inaczej „róg śmierci”. Wygląda jak krótki miecz i ma tępy wierzchołek. Do trzymania broni służą dwa umieszczone przeciwległe kolce. Dziś używane przez karateków *sai* wykonane jest zamiast żelaza z hartowanej stali. Obecnie nie jest używana jako broń w ścisłym tego słowa znaczeniu; karateka używa *sai* na pokazach specjalnych *sai-kata*, znanych jako *jigen*. Robi niesamowite wrażenie w czasie prezentacji na zawodach; nadgarstki i ręce z zachwycającą zręcznością wykonują trudne i bardzo szybkie ruchy¹⁰.

Kolejnym narzędziem było **nunchaku** – pierwotnie używane jako narzędzie rolnicze do młócenia ryżu. Później jednak na Okinawie, w czasie okupacji japońskiej, zostało przekształcone w broń. „[...] Nunchaku można użyć do zablokowania lub odparowania ciosu albo

⁸ <https://pl.wikipedia.org/wiki/Iaid%C5%8D> [data dostępu: 06.05.2023].

⁹ P. Lewis, op. cit., s. 92.

¹⁰ Ibidem.

można rozkołysać je z wielką siłą z dystansu wymierzyć celny, druzgoczący cios w dowolnego przeciwnika. Sznur, którym połączone są pałki, używany jest do duszenia”¹¹.

Również z rolnictwa wywodzi się **tonfa** – czasem zwany tiu-fa. Pierwotnie była uchwytem używanym do obracania ręcznym kołem młyńskim. „[...] W kręgach sztuk walki tylko karatecy używają tej broni. W dawnych czasach na Okinawie, zanim pozwolono studentom trenować z tym narzędziem, musieli zdobyć trzeci dan. Strażnicy porządku zwrócili uwagę na tę prostą, orientalną broń w drugiej połowie lat 60. (XX w.), kiedy tonfa zaczęła wrastać w schemat treningów karateki”¹².

Kendocy, aikidocy oraz mistrzowie i adepci ken-jutsu prezentowali podczas pokazów swoje umiejętności w posługiwaniu się **bokenem**, stanowiącym drewnianą imitację samurajskiego miecza.

Od roku 2007 pokazy zostały wzbogacone o sztuki i sporty walki, które nie wywodzą się z Japonii. Swoje style walki prezentowali przedstawiciele szermierki, boksu, zapasów, capoeiry, kick-boxingu, K1, muay thai i samoobrony.

Formuła pokazów zakładała, że podczas występów każdej z prezentujących się grup trener lub organizator opowiadał o historii i zasadach obowiązujących w danej sztuce walki oraz o tym, co w danym momencie robią zawodnicy.

W dalszej części przedstawię sztuki i sporty walki spoza Japonii, jakie były prezentowane podczas Festiwalu Budo.

Pierwszą ze sztuk była sztuka władania bronią białą, czyli **szermierka**. Od zarania dziejów ludzie różnych kręgów kulturowych i cywilizacyjnych wykorzystywali broń białą. Sztuka władania tą bronią była przede wszystkim umiejętnością użytkową, przydatną przy pojedynkach i działaniach wojennych. Pierwsze zbiory technik szermierczych (głównie dotyczące miecza i sztyletu), kładące nacisk na zręczność, precyzję, spryt, jak i stosowanie różnego rodzaju sztuczek powstały w średniowieczu.

W końcu XIX w. narodziła się szermierka sportowa, która zaadaptowała zasady stosowane do tej pory w ćwiczeniach i walkach na broń

¹¹ Ibidem, s. 153.

¹² Ibidem, s. 155.

ostrą, do warunków sportu. Szermierka sportowa jest dyscypliną olimpijską od 1896 r., jedną z pięciu, które były do tej pory rozgrywane na wszystkich nowożytnych igrzyskach olimpijskich. W szermierce sportowej wyróżnia się 3 konkurencje: floret, szabla i szpada.

Kolejną, poza japońską sztuką walki, prezentowaną kilkakrotnie na Festiwalu Budo była **Capoeira**. Sztuka walki wywodząca się z Brazylii, w której ważniejszy od atakowania i zadawania ciosów jest spryt i strategia. Walka w capoeira polega na markowaniu i unikaniu ciosów, a nie na bezpośrednim kontakcie fizycznym.

Powstała prawie 500 lat temu, w czasach niewolnictwa. Współczesną formę capoeiry stworzył Manuel Reis Machado (Mestre Bimba), który uważał, że capoeira powinna być bardziej bojowa. Dodał techniki kopnięcia i ciosy występujące w innych sztukach i sportach walki. Wzbogacił ją też pieśniami o historii capoeiry i grą na instrumentach. W połowie XIX w. rząd Brazylii zalegalizował praktykowanie capoeiry i uznał ją za sport narodowy. Poprzez akrobacje, ciągły ruch i zaskakujące kopnięcia obrotowe jest niesamowicie widowiskowa. Jednocześnie kształtuje równowagę, poczucie rytmu i szybkość.

Chińską sztuką walki, jaką można było zobaczyć na festiwalowych pokazach, było **kung fu**. Jej powstanie datuje się na V w. p.n.e. Pierwotnie nie istniała nazwa *kung fu*, a ogół sztuk walki określano w Chinach jako *wu shu* (sztuki wojenne). Początkowo chińskie sztuki walki obejmowały umiejętność posługiwania się bronią, taktykę walki oddziałów i taniec.

Na Festiwalu Budo nie zabrakło tajskiego sportu walki, jakim jest **muay Thai**. Kładzie on nacisk na walkę z wykorzystaniem uderzeń łokciami, nogami i kolanami. Przyjmuje się, że muay thai wywodzi się z Tajlandii. Brakuje jednak źródeł historycznych potwierdzających ten fakt. Pewne jest zaś to, że właśnie w Tajlandii rozwinął się on najbardziej, stając się bez mała sportem narodowym.

W 1930 r. muay thai przeszła transformację; wprowadzono nowe zasady, między innymi nakazano nakładanie rękawic bokserskich i ochraniaczy na biodra i podbrzusze, a także ustalono kategorie wagowe. Do tego czasu bowiem na ringu było niemal wszystko dozwolone. Jednym z ulubionych rekwizytów bokserskich była konopna lina owinięta

wokół pięści pełniącą funkcję rękawicy. Rękawicę tę zanurzano w kleju i kulano w potłuczonym szkle. Efektu użycia na ringu rekwizytu były wręcz dramatyczne¹³.

Obok boksu tajskiego swoje umiejętności prezentowali na Festiwalu Budo również przedstawiciele tradycyjnego boks. **Boks**, zwany również pięściarstwem, to sport walki, w którym dwóch zawodników walczy ze sobą na pięści. Celem walki jest zadanie przeciwnikowi jak największej liczby prawidłowych ciosów przy równoczesnym udaremnieniu ataków i unikaniu ciosów przeciwnika.

Pierwotną formą współczesnego boks były różne rodzaje walk na pięści, których pierwsze ślady znajdujemy już w Babilonie (300 p.n.e.), później w Egipcie (1600 p.n.e.) i Grecji (1500–1100 p.n.e.)¹⁴.

W erze nowożytnej za kolebkę boks uznaje się Anglię. W Londynie w 1719 r. James Figg (znawca i ekspert walk krótkim mieczem i drewnianą pałką), uznawany za pierwszego w historii mistrza Anglii, założył przy Tottenham Court Road akademię boks. Początkowo w walkach nie używano rękawic i walczący zadawali ciosy, aż któryś z nich został znokautowany lub opadł z sił.

Podstawy współczesnego zawodowego boks wywodzą się od opublikowanych w 1867 r. w Wielkiej Brytanii zasad zwanych *Queensberry Rules*, które po raz pierwszy wprowadziły wymóg zakładania rękawic.

Boks dzieli się na zawodowy i amatorski, który został uznany za dyscyplinę olimpijską nowożytnych igrzysk (tylko boks męski) i po raz pierwszy pojawił się w 1904 r. na olimpiadzie w Saint Louis.

Boksyerskie ciosy pięścią wzbogacone o kopnięcia stoją u podstaw sportu walki, jakim jest **kick boxing**. Rozwija on jednocześnie umiejętności i cechy psychiczne. Ogromnie ważna jest równowaga między siłą, szybkością, wytrzymałością, gibkością, poczuciem rytmu a panowaniem nad stresem, poczuciem własnej wartości i pewnością siebie. Kick-boxing powstał z połączenia technik boks, karate, thai-boxingu oraz taekwondo w drugiej połowie lat 50. XX w.¹⁵

¹³ P. Lewis, op. cit., s. 125–126.

¹⁴ *Mala encyklopedia sportu*, Warszawa 1985, s. 90–91.

¹⁵ K. Raczkowski, *Sztuka walki i samoobrony w aspekcie historycznym, prawnym i psychologicznym*, Warszawa 2008, s. 71.

Najstarszą formą walki prezentowaną podczas Festiwalu Budo były **zapasy**. Dyscyplina sportu obejmująca rozgrywane na macie walki wręcz. Celem walki zapaśniczej jest położenie przeciwnika na łopatkę lub zwycięstwo (na punkty, przez dyskwalifikację po brutalnej akcji lub pasywność rywala).

Zapasy zaliczane są do najstarszych form walki, jakie odkryto. Ludy pierwotne stosowały chwyt zapaśnicze w trakcie potyczek czy polowania, a wszelkie formy siłowania się z partnerem bardzo były podobne do zapasów. „[...] Najstarsze dowody historyczne, pochodzące z Bagdadu sprzed 5000 lat, mówią o płytach kamiennych z wizerunkami zapaśników. W dolinie Nilu Środkowego odnaleziono grobowiec Ben-Hassana ozdobiony malowidłami pochodzącymi sprzed około 3000 lat p.n.e. przedstawiającymi walczących zapaśników”¹⁶.

Na Igrzyskach Olimpijskich odbywających się w Grecji, zapasy jako koronna konkurencja ówczesnego pięcioboju, pojawiły się w roku 708 p.n.e. Zapasy trenowano wówczas dla rywalizacji, jednak głównym celem tego sportu walki było szkolenie fizyczne i psychiczne przyszłych żołnierzy. Również Platon i Sokrates dostrzegali w zapasach narzędzie kształtowania jednostki.

Od roku 648 p.n.e. wchodziły w skład pentkrationu, niezwykle brutalnych pojedynków łączących zapasy i walki na pięści.

Pierwsze walki zapaśnicze na nowożytnych Igrzyskach Olimpijskich odbyły się w 1896 r. Były to zapasy mężczyzn. Zapasy kobiet wprowadzone zostały od Igrzysk w Atenach w 1994 r.

3. Wybrani goście Festiwalu Budo

Podczas kolejnych edycji Festiwalu Budo swoje umiejętności prezentowali nie tylko przedstawiciele lokalnych klubów sztuk i sportów walki, lecz także zaproszeni goście. Wśród nich byli głównie goście z Japonii, którzy przebywali w Polsce w ramach JOCV – Japan International Co-operation Agency.

– Hideki Sato – judo;

¹⁶ Ibidem, s. 108.

- Iwao Hanaki – kendo, iaido, ken-jutsu;
- Kenichi Nakao – kendo, iaido, ken-jutsu;
- Teruo Miyazaki – karate i tamae-shiwari;
- Masakatsu Yoshida – kyudo;
- Fujio Nakamura – aikido;
- Hajime Watanbe – karate i kempo;
- Takeo Saito – judo;
- Toshimichi Takeuchi – ken jutsu, iaido.

Drugą grupę gości stanowiły osoby ze świata polskiego sportu. Ich obecność na Festiwalu wynikała z zainteresowania wydarzeniem oraz formą promocji sztuk i sportów walki, jaką ono dawało.

Gość specjalny XX Festiwalu Paweł Nastula, najbardziej utytułowany polski judoka, poprowadził seminarium dla judoków (grupy dzieci i grupy zaawansowanej) z klubów regionu kujawsko-pomorskiego. Mistrz olimpijski z Atlanty (1996), dwukrotny mistrz świata (1995 i 1997), wicemistrz świata (1991), trzykrotny mistrz Europy (1994, 1995, 1996), wicemistrz Europy (1999), trzynastokrotny mistrz Polski. Od lutego 1994 do marca 1998 r. nie przegrał żadnej z 312 stoczonych walk. Od 2005 r. zawodnik mieszanych sztuk walki Federacji PRIDE (MMA). Obecnie trener judo we własnym klubie Nastula Fitness Club w Warszawie.

Bardzo ważną osobą, wspierającą od początku ideę toruńskich pokazów promujących japońskie sztuki walki był trener judo Józef Nedomagała 8 Dan (1940–2011). Był wieloletnim przewodniczącym Komisji Dan Polskiego Związku Judo. W 1973 r. był wicemistrzem Polski w kategorii do 70 kg. Po rozpoczęciu pracy na Politechnice Warszawskiej zaczął organizować i prowadzić treningi sekcji judo. Dla wielu pokoleń polskich judoków był cenionym trenerem i wychowawcą, srogim egzaminatorem, ale jednocześnie przyjacielem. Cieszył się dużym uznaniem i autorytetem w środowisku sportowym w Polsce i za granicą, w tym w Japonii. Z Pawłem Nastulą i Antonim Zajkowskim współtworzył Nastula Fitness Club oraz Akademię Judo w Warszawie. Organizował Międzynarodowy Turniej Warszawski w Judo klasy „A”, obecnie zawody w ramach Pucharu Świata. Interesował się i wspierał

organizację Festiwalu Judo w ramach Dni Kultury Japońskiej w Toruniu. W 2013 r. Festiwal Budo dedykowany był pamięci trenera Józefa Niedomagały, który zmarł w 2011 r.

4. Wybrane kluby japońskich sztuk i sportów walki biorące udział w Festiwalu Budo

Najstarszym klubem biorącym udział w Festiwalu Budo, reprezentującym japońskie sztuki walki był **Toruński Klub Karate SHOTOKAN**, który powstał w 1982 r. i pierwotnie nosił nazwę Sekcja Akademicka Karate Shotokan. Sekcja prowadzona była przez – Sempai Andrzeja Kulę, prekursora karate Shotokan w Toruniu. W TKK Shotokan trenowali m.in.:

1. Adam Bandurski, który w 1993 r. założył własny klub Toruński Klub Karate-do „Ronin”;
2. Zbigniew Cydzik i Romuald Marek Rzeszotek, którzy w 1995 r. założyli Toruński Klub Karate DOJO.

Kontynuacji działalności TKK SHOTOKAN podjął się sensei Ryszard Piskorski, który prowadzi klub do dnia dzisiejszego.

Przedstawicielem innej szkoły karate był **Toruński Klub Karate Kyokushin**, który rozpoczął swoją działalność w 1987 r. Inicjatorem jego powstania i pierwszym trenerem był Ryszard Urbański. Obecnie głównym instruktorem jest sensei Artur Wilento 5dan. Klub zrzeszony jest w Polskiej Federacji Kyokushin Karate, powstałej m.in. z inicjatywy TKKK.

Od początku swojej działalności klub prowadzi zajęcia dla wszystkich, bez względu na wiek. Prowadzone są specjalne treningi dla dzieci, młodzieży i dorosłych, w różnych grupach zaawansowania. Wiele osób uczęszcza na zajęcia dla własnej satysfakcji, poznając sztukę walki i traktując ją jako swoją pasję. [...] Od założenia PFKK nasz klub zapoczątkował szereg przedsięwzięć organizacyjnych i sportowych. W dalszym ciągu organizujemy lub współorganizujemy w regionie turnieje sportowe różnej rangi, takie jak Mistrzostwa Polski Północnej, Mistrzostwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego czy też turnieje młodzieżowe i dla dzieci. Tu warto

wspomnieć, że w ramach PFKK zorganizowaliśmy Mistrzostwa Polski Seniorów w 2006 i 2008 r. oraz Mistrzostwa Polski Juniorów w 2016 r.¹⁷

Drugim pod względem daty powstania, wśród klubów japońskich sztuk walki, był klub **AZS UMK Judo Team** – Sekcja judo UMK. Sekcja judo na UMK działa od 1983 r. Od początku do roku 2022 prowadzona była przez trenera/senseia Zbigniewa Wojtowicza (V dan judo i I dan aikido). Obecnie sekcję prowadzi trener/sensei Roman Wiwatowski.

Początkowo w zajęciach sekcji brały udział osoby, które już wcześniej ćwiczyły judo i były w sporym stopniu zaawansowane. Od kilkunastu lat, tj. od momentu wprowadzenia judo do programu nauczania wychowania fizycznego charakter sekcji się nieco zmienił. Osoby, które na zajęciach wychowania fizycznego otrzymały podstawy Judo, chcą kontynuować treningi na wyższym poziomie i przychodzą na zajęcia sekcji. W ten sposób judo stało się bardziej masowe. Jednak oprócz zadań rekreacyjnych trening w sekcji zapewnia przygotowanie do zawodów sportowych, w których sekcja bierze udział. Drużyna nasza corocznie startuje najpierw w eliminacjach strefowych, a następnie w finałach Akademickich Mistrzostw Polski. Bierzymy ponadto udział w Akademickich Mistrzostwach Pomorza i Kujaw. Organizuje Mistrzostwa UMK zaawansowanych, a także zawody dla początkujących na parterze¹⁸.

Kolejnym klubem judo był **Uczniowski Klub Sportowy „Ippon”**, który powstał we wrześniu 1992 r. i istniał do 2007 r. Przez cały okres działalności był prowadzony przez trenera/senseia Wojciecha Kalinowskiego (2 dan judo). Dyscypliną wiodącą klubu było judo. W ramach prowadzonych zajęć realizowana była idea prof. Jigoro KANO – „judo systemem wychowania fizycznego w szkole”. W treningach uczestniczyli uczniowie – członkowie klubu oraz studenci chcący dodatkowo rozwijać swoje umiejętności w judo. Od 2008 r. trenujący zawodnicy zostali włączeni do sekcji judo UMK, TKSJ i UKS „Kodokan”.

Przedstawicielami innej japońskiej sztuki walki były kluby aikido, a wśród nich najstarszy **Aikido Kobayashi Dojo**, który działa nieprzerwanie od 1988 r. Trenerem/senseiem prowadzącym jest Janusz Górski.

¹⁷ <https://torunkarate.pl/o-klubie/> [data dostępu: 01.06.2023].

¹⁸ <https://azsumk.pl/pl/93/judo.html> [data dostępu: 01.06.2023].

Od początku działalności Klubu Aikido Kobayashi Dojo zajęcia prowadzone były w Domu Harcerza na toruńskiej starówce. Klub działa w ogólnopolskim zrzeszeniu aikido pod auspicjami Kobayashi Dojo.

W latach 80. ubiegłego stulecia pojawili się na UMK pierwsi studenci zainteresowani trenowaniem aikido. Początkowo trenującymi opiekował się Zbigniew Wojtowicz (trener judo), a zajęcia prowadzili bardziej zaawansowani studenci. W połowie lat 90. ze Szwajcarii wrócił Waldemar Giersz, który trenował tam aikido u senseia Masatomi Ikeda. Rozpoczął on treningi ze studentami, które zaowocowały zdobywaniem przez nich kolejnych stopni uczniowskich – kyu. Dzięki inicjatywie studentów w roku akademickim 2001/2002 aikido zostało wprowadzone do programu wychowania fizycznego. Po kilku latach zajęć wychowania fizycznego utworzyła się bardziej zaawansowana grupa. Studenci chcieli uprawiać aikido na wyższym poziomie i tak w 2006 r. powstała **sekcja aikido AZS UMK**, której trenerem od początku był trener Zbigniew Wojtowicz.

Obok klubów toruńskich swoje umiejętności na Festiwalu Budo prezentowały również kluby z Bydgoszczy. Pierwszym z nich był Bydgoski Klub Kendo, który powstał 2001 r. Główną rolę w powstaniu klubu odegrali trener Jarosław Wolny oraz trener Zbigniew Misiak. Pierwszym prowadzącym został Tomasz Marcysiak. Po nim funkcje trenera/senseia przejął Jarosław Dąbrowski, a następnie Janusz Stepowski.

W 2012 r., dzięki stale zwiększającej się liczbie adeptów, powołaliśmy do życia Bydgoskie Stowarzyszenie Kendo, Iaido i Jodo, które działa i rozwija się do dziś, promując japońską szermierkę w regionie¹⁹.

Drugim klubem z Bydgoszczy była **Bydgoska Szkoła Kyokushin Karate**. Historia jej powstania wiąże się z powołaniem do życia w 2003 r. Polskiej Federacji Kyokushin-kan Karate-do. Instruktorzy Mariusz Rudziński i Piotr Garczyński zaczęli prowadzić wtedy zajęcia w ramach Kyokushin-kan. W 2004 r. został zarejestrowany Klub pod nazwą Kyokushin-kan Karate-do Bydgoszcz. Założycielami byli ćwiczący w sekcjach Kyokushin-kan w Bydgoszczy. Po wystąpieniu Polskiej Federacji Kyokushin Karate ze Światowej Organizacji Kyokushin-kan klub

¹⁹ <http://kendo.bydgoszcz.pl/o-nas/> [data dostępu: 17.06.2023].

zmienił w 2012 r. nazwę na Bydgoska Szkoła Kyokushin Karate. Klub jest aktualnie członkiem Polskiej Federacji Kyokushin Karate i Polskiego Związku Karate oraz Kujawsko-Pomorskiego Okręgowego Związku Karate.

5. Rola Festiwalu Budo w zakresie edukacji i promocji sztuk walki

W okresie od 10 grudnia 2022 do 1 marca 2023 r. wśród trenerów i zawodników biorących udział w Festiwalu Budo, zostało przeprowadzone badanie diagnostyczne, któremu przyświecały dwa cele:

1. Ustalenie, czy Festiwal spełnił swoją rolę w zakresie edukacji i promocji, poprzez wzrost zainteresowania aktywnym uprawianiem sztuk i sportów walki.
2. Poznanie opinii środowiska osób (trenerów i zawodników) biorących udział w Festiwalu o jego wpływie na postrzeganie sztuk walki.

Po ustaleniu celu badań pojawia się pojęcie problemu badawczego.

Problem badawczy stanowiły dwa główne pytania:

1. Jaka jest opinia uczestników Festiwalu Budo o jego organizacji i wpływie na postrzeganie sztuk walki?
2. Czy trenerzy i zawodnicy biorący udział w Festiwalu dostrzegają wymierny wpływ Festiwalu na przyrost osób aktywnie trenujących sztuki i sporty walki?

Kwestionariusz ankiety, opracowany na potrzeby badania, jest złożony z 8 pytań, z czego 2 pytania są pytaniami zamkniętymi, a pozostałe 6 stanowią pytania otwarte. Celowym zabiegiem było zastosowanie większości pytań otwartych. Chodziło o uniknięcie ukierunkowania odpowiedzi respondentów oraz danie możliwości wyrażenia opinii, pokazania własnej perspektywy i odczuć w temacie badania.

Każdy z respondentów wypełniał ankietę samodzielnie, tj. bez zadawania pytań przez ankietera. W badaniu wzięły udział 34 osoby. Trenerzy stanowili 6 z badanych osób. Zawodnicy to grupa 26 osób.

Dwóch respondentów występowało jednocześnie w obu rolach (trenera i zawodnika). Wszyscy respondenci, niezależnie od roli, w jakiej występowali, pozytywnie ocenili przygotowanie i przebieg imprezy. Trenerzy doceniali profesjonalne przygotowanie całości.

Zdaniem ankietowanych festiwal miał bardzo dobry odbiór u publiczności, co potwierdzały brawa licznie zgromadzonej widowni i opinie, jakie trafiały do trenerów i zawodników po pokazach. W jednej z ankiet, już przy tym pytaniu pojawiła się informacja, że „jako kluby otrzymywaliśmy też pytania z publiczności, a część z nich wiodła do wzrostu zapisów w klubach”.

Po analizie ankiet, w odpowiedzi na problem pierwszy można stwierdzić, że opinia uczestników Festiwalu Budo o jego organizacji jest bardzo pozytywna. Zarówno ankietowani trenerzy, jak i zawodnicy docenili profesjonalne przygotowanie imprezy i jej wpływ na pozytywną zmianę postrzegania sztuk walki. Zmiana nastąpiła dzięki pokazaniu różnorodności sztuk walki, wskazaniu różnic między nimi oraz uświadomieniu publiczności głównej idei sztuk walki, jaką jest *do* – droga. Ponadto poprzez pokazanie podczas Festiwalu Budo mnogości zarówno klubów sztuk i sportów walki, jak i osób w nich trenujących, podkreślony został fakt, że nie są to dyscypliny niszowe.

Podczas analizy materiału badawczego, w odpowiedzi na problem drugi, zauważyć należy niepodważalny wpływ Festiwalu Budo na przyrost osób trenujących sztuki i sporty walki. Obie grupy respondentów (trenerzy i zawodnicy) zauważyły po Festiwalu Budo dodatkowy wpływ osób chętnych do poznania danej dyscypliny od strony praktycznej.

Dodatkowo poprzez pokazanie idei „drogi”, jaka przyświeca sztukom walki, zmieniło się ich postrzeganie, a tym samym Festiwal Budo spełnił swoją rolę zarówno edukacyjną, jak i promocyjną.

Bibliografia

- A–Z Mała Encyklopedia PWN*, Warszawa 1996.
BEA, *Karatecy w szpitalu*, „Gazeta Pomorska”, 21.06.2005.
Blżej Japonii, „Gazeta Wyborcza”, 3.04.2003 i 6.04.2003.

- Bonowicz K., *Daleki Wschód zbliżył się do nas*, „Gazeta Pomorska”, 13.05.2008.r.
- Cieśliński M., *Sporty walki od podstaw*, „Rebel Magazine”, 01, 2010.
- Derenicz M., *Japonia Nippon*, Warszawa 1977.
- Dutkiewicz W., *Podstawy metodologii badań do pracy magisterskiej i licencjackiej z pedagogiki*, Kielce 2001.
- „Głos Uczelni”, 8, 1996.
- Grzegorz R., *Modern Ju-Jitsu*, Wrocław 2005.
- Informator Miejski „Ikar”, Maj 2010.
- Inokuma I., Sato N., *Best Judo*, Tokyo 1996.
- Japan Profile of a nation*, Tokyo–New York–London 1995.
- Kalinowski W., *Budo Gala 19 X '96 Toruń*, „Magazyn Samuraj”, 3, 1996.
- Kalinowski W., *Budo Gala*, „Magazyn Samuraj”, 4, 1997.
- Kalinowski W., *Dni Kultury Japońskiej w Toruniu 1994–2012*, Toruń 2020.
- Kalinowski W., *Harmonia rozwoju*, „Gazeta Wyborcza”, Toruń, 31.05.1999 r.
- Kalinowski W., *Japonia w Toruniu*, „Magazyn Samuraj”, 3, 1999.
- Kalinowski W., *IV Otwarte Mistrzostwa regionu Kujawsko-Pomorskiego*, Magazyn „Samuraj”, 5, 2003.
- Kobayashi K., Sharp H., *Sportowe Judo*, Warszawa 1998.
- Leończyk W., *Oyama karate styl stulecia*, Słupsk 2014.
- Lewis P., *Sztuki walki wschodu*, Poznań 1998.
- Lorden M., *Oyama Legenda i dziedzictwo*, Warszawa 2003.
- Łobocki M., *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków 2000.
- Łobocki M., *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków 2007.
- Maciejewska J., *Trening jest ważniejszy niż wynik*, „Gazeta Pomorska”, 06.06.2016 r.
- Mała encyklopedia sportu*, cz. 1 i 2, „Sport i Turystyka”, Warszawa 1986.
- Miłkowski J., *Sztuki i sporty walki Dalekiego Wschodu*, Warszawa 1990.
- Mistrz K., *Budodharma droga samuraja*, Katowice 2010.
- Nakayama M., *Dynamiczne karate*, Bydgoszcz 1999.
- Netzer P., „Magazyn Budokan”, 1, 2003, Bydgoszcz 2003.
- Nipponia, *Martial Arts in Japan*, „Discovering Japan”, nr 10, 1999.
- Nowak S., *Metodologia badań społecznych*, Warszawa 1985.
- OLB, *Sumo i motocykle*, „Dziennik Nowości”, 26.10.2001.
- Olubińska K., *Stróże na yamahach*, „Dziennik Nowości”, 29.10.2001.
- Ozawa H., *Kendo*, Diamond Books, Bydgoszcz 2000.
- Pantkowski M.; *Seminarium kenjutsu*, „Magazyn Samuraj” 11/2002.

- Pawluk J., *Judo sportowe*, Warszawa 1988.
- Pawluk J., *Saga o budo*, Warszawa 1991.
- Pilch T., *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 1995.
- PZJ, *Historia Judo*, Warszawa 1996.
- Raczkowski K., *Sztuka walki i samoobrony w aspekcie historycznym, prawnym i psychologicznym*, Warszawa 2008.
- Ratti O., Westbrooke A., *Sekrety samurajów, sztuki walki średniowiecznej Japonii*, Bydgoszcz 1997.
- Rubacha K., *Metodologia badań nad edukacją*, Warszawa 2008.
- Ruszniaik R., Zieniawa R., *Judo, pomost pomiędzy tradycją i współczesnością*, Gdańsk 2003.
- Schulz Winicjusz, *Ninja w ratuszu*, „Dziennik Nowości”, Toruń, 19.05.1994.
- Skorny Z., *Prace magisterskie z psychologii i pedagogiki*, Warszawa 1984.
- Skurska J., *Karate droga doskonalenia*, Łódź 1996.
- Sołoma L., *Metody i techniki badań socjologicznych*, Olsztyn 2002.
- Stevens J., *Trzej mistrzowie budo*, Bydgoszcz 2001.
- Swaddling J., *Starożytne Igrzyska Olimpijskie*, Poznań 2003.
- Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 2005.
- Szubiakiewicz T., *Japonia Polska. Coraz bliżej siebie*, Warszawa 2002.
- Tanaka F., *Sztuki walki Samurajów*, Bydgoszcz 2005.
- The Japan Book*, Tokyo–New York–London 2002.
- Tubielewicz J., *Historia Japonii*, Wrocław 1984.
- Tubielewicz J., *Japonia zmienna czy niezmienna*, Warszawa 1998.
- Tubielewicz J., *Japonia*, Warszawa 1993.
- Tubielewicz J., *Kultura Japonii. Słownik*, Warszawa 1996.
- Zaczyński W., *Praca badawcza nauczyciela*, Warszawa 1995.
- Zakrzewska J., *Japońskie rozumienie pojęcia drogi, „Torii”*, nr 37, 06.2018.

Netografia

- <https://pl.wikipedia.org/wiki/Iaid%C5%8D>
- <https://azsumk.pl/pl/93/judo.html>
- <https://kendo.bydgoszcz.pl/o-nas/>
- <https://torunkarate.pl/o-klubie/>

II 1. Pokaz judo

II. 2. Pokaz karate

Il. 3. Pokaz kendo

Il. 4. Pokaz tamae shiwari

II. 5. Pokaz boksu

II. 6. Pokaz fechtunku

Il. 7. Pokaz kick boxing

Il. 8. Pokaz kyudo

Il. 9. Pokaz zapasów